

מתוך מדריך "חופש" לחילוני הנבון:

יעוץ משפטי

מאת: שגיא אגמון, עו"ד

מהדורה ראשונה - יוני 2008

© כל הזכויות שמורות לעמותת "חופש" ולמחבר

מוצרי מזון לא כשרים

אילו מוצרי מזון מוגבלים במכירה וביבוא מטעמי כשרות?

הרשימה ארוכה למדי. על פי החוק, גידול חזירים הנו אסור למעט במספר מצומצם של יישובים ערביים, וכל רשות מקומית רשאית להגביל את האזורים בהם נמכר חזיר. אסור לייבא לארץ בשר מכל סוג (לרבות עוף) שלא עבר הכשרה בחו"ל. בפסח אסור להציג למכירה בפומבי מוצרי חמץ. לגבי צה"ל, יש כללים הקובעים חובת כשרות בכל מחנות צה"ל. בנוסף לכך, קיימת הוראה כללית הקובעת שהונאה בכשרות הנה עבירה פלילית שדינה מאסר שנה.

איך המדינה יכולה להיכנס לנו לפה ולאסור על אכילת סוגי מזון מסוימים? זו לא פגיעה בחופש

המצפון?

המדינה לא אוסרת על אכילת סוגי מזון מסוימים, אלא רק מגבילה את האפשרות למכור או לקנות אותם. הפגיעה בצרכנים היא נגזרת של ההגבלה הזאת; אבל אף אחד לא יכול להעמיד אתכם לדין אם תאכלו חזיר או חמץ בפסח, גם אם תעשו זאת בפומבי (למעט חיילים בבסיסי צה"ל). אגב, ההגבלות שהמדינה מציבה אינן דווקא בהקשר של כשרות: למשל, בג"צ אסר על פיטום אווזים מטעמי צער בעלי חיים, ומכך נגזרה פגיעה דומה בצרכנים (אם כי מכירת כבד אווז לא נאסרה, שכן אין בסיס חוקי לכך).

בהקשר הספציפי של כשרות, בג"צ קבע שהפגיעה בחופש המצפון של הצרכנים היא נגזרת שולית יחסית לפגיעה בחופש העיסוק של הספקים, כך שבמקרים שבהם מותרת הגבלת חופש העיסוק, צריך לראות אותה כאילו נגזר ממנה גם היתר לפגוע בצרכנים.

ואיך המדינה יכולה לאסור על יבוא ומכירה של מזונות מסוימים? זו לא פגיעה בחופש העיסוק?

אין ספק שזו פגיעה חמורה בחופש העיסוק. **חוק יסוד: חופש העיסוק** אכן קובע מסגרת חוקתית המגנה על חופש העיסוק, אך חופש העיסוק הוא לא ערך מוחלט. ניתן להתגבר עליו בשתי דרכים:

1. **מהותית** – כלומר, עמידה בתנאי **פסקת ההגבלה** בחוק היסוד, המתירה פגיעה בחופש העיסוק לאור אינטרסים אחרים הראויים להגנה אם הפגיעה בחופש העיסוק היא מידתית, כלומר לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש.

2. **פרוצדורלית** – כלומר, באמצעות **פסקת ההתגברות** בחוק היסוד. הכנסת יכולה לחוקק חוק הסותר את חוק היסוד ברוב של 61 חברי כנסת, ואז הפגיעה בחופש העיסוק יכולה להיות בלתי מידתית.

בהקשר הכשרות, התעוררה השאלה האם איסור היבוא של בשר לא כשר הנו חוקתי. בית המשפט העליון קבע שהאיסור חוקתי, מכיוון שהוא נעשה בדרך הפרוצדורלית הקבועה בחוק. עתירה שהוגשה בנושא חוקיות **חוק החמץ** נמחקה על ידי העותרים, בהמלצת בית המשפט. ניתן ללמוד מכך, כנראה, שגם עיקרון החלוקה הטריטוריאלית שנקבע לגבי גידול ומכירה של חזיר יעמוד במבחן בג"צ; אבל בהחלט ייתכן שהחלטה של רשות מקומית להתיר או לאסור מכירת חזיר במקום מסוים תבוטל אם ההחלטה היא בניגוד לאופי האוכלוסייה באזור, ובמיוחד אם מדובר באיסור גורף.

אז איפה ניתן לגדל חזירים, ואיפה אפשר למכור אותם?

על פי **חוק איסור גידול חזיר**, מותר לגדל ולשחוט חזירים רק בתחומי 8 יישובים ערביים שהוגדרו בתוספת לחוק (איבעלין, כפר יסיף, מעיליה, נצרת, ראמה, גוש חלב (גייש), עילבון, פסוטה). ביתר היישובים בארץ גידול או שחיטה של חזירים אסורה, והעונש על כך הוא קנס והחרמה של החזירים. היתר מסוג אחר ניתן לקיבוץ להב, לגדל חזירים לצרכי מחקר.

ההסדר הקבוע בחוק מאפשר למחוק יישובים מן הרשימה, אך לא להוסיף יישובים חדשים בשום מקרה שהוא. מבחינה זו, מדובר בפגיעה קשה בחופש העיסוק, שספק אם היא חוקתית. כאמור, הנושא טרם נדון בפני בתי המשפט.

באשר למכירת חזיר, קובע החוק כי כל רשות מקומית רשאית להסדיר מכירת חזיר בתחומה, והיא רשאית לאסור עליו באופן מוחלט או להגביל אותו לאזורים מסוימים. על פי פסיקת בג"צ, הרשות המקומית צריכה לאזן בין האינטרסים הדתיים והלאומיים השוללים מכירת חזיר לבין אינטרס חופש הפרט וחופש העיסוק המתירים מכירה. האיזון צריך להתבסס על המאפיינים הייחודיים של הרשות המקומית: מידת הדתיות של תושבי המקום, והמרחק מיישובים או שכונות שלהם אופי דתי שונה והמעוניין בכך יוכל לרכוש בהם חזיר.

רשימת מקורות משפטיים

חוק-יסוד: חופש העיסוק

חוק בשר ומוצריו, תשנ"ד - 1994

חוק איסור הונאה בכשרות, תשמ"ג-1983

חוק איסור גידול חזיר, תשכ"ב-1962

חוק הרשויות המקומיות (הסמכה מיוחדת), תשי"ז-1956

בג"ץ 953/01, **סולודקין נ' עיריית בית שמש**, פ"ד נח(5) 595

בג"ץ 4676/94, **מישראל בע"מ נ' כנסת ישראל**, פ"ד נ(5) 15

בג"ץ 5009/94, **מישראל בע"מ נ' מועצת הרבנות הראשית לישראל**, פ"ד מח(5) 617

ע"פ (מח-ב"ש) 98/7182, **שמוקלר ואח' נגד מדינת ישראל – עיריית אשקלון**, פ"מ תשנ"ח(2) 241

ת"פ (של-נת') 1310/95, **מדינת ישראל נ' רובינשטיין**, לא פורסם

האם יש איסור למכור חמץ בפסח?

על פי חוק חג המצות (איסורי חמץ), התשמ"ו – 1986, אסור לבעל עסק להציג בפומבי מוצר חמץ למכירה או לצריכה במהלך הפסח, למעט ישובים ושכונות שמרבית תושביהם אינם יהודים. מוצר חמץ מוגדר באופן עמום – לחם, לחמניה, פיתה או "כל מוצרי קמח חמץ אחרים". זוהי עבירה של קנס מנהלי, אם כי ניתן גם להגיש עליה כתב אישום.

אחרי שנים ארוכות שבהן אכיפת החוק הייתה מועטה ונעשתה רק בדרך של קנסות מנהליים, השנה הוגשו לראשונה כתבי אישום נגד ארבעה עסקים. בית המשפט לעניינים מקומיים קיבל את הטענה שבכל המקרים לא התקיימה דרישת הפומביות, משום שהעסקים הציגו את מוצרי החמץ בתוך העסק בלבד, ולא "בפומבי". בית המשפט פסק שמסעדות וחנויות אינן מקום פומבי, למרות שהציבור יכול להיכנס אליהן בחופשיות, והחוק מתייחס רק להצגה של מוצר חמץ למכירה בציבור. נראה, למשל, שדוכן רוכלות שימכור פיתות ברחוב ייחשב כמציג בפומבי חמץ, ולפיכך החוק יחול עליו. היועץ המשפטי לממשלה קיבל את עמדת בית המשפט, ולא הוגש ערעור על הפסיקה.

רשימת מקורות משפטיים

חוק חג המצות (איסורי חמץ), תשמ"ו–1986

ת"פ (עניינים מקומיים-ג) 4276/07, מ.ג. נ' טרמינל טוינטל וואן בע"מ, טרם פורסם